

Sygn. akt I CSK 335/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 lipca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak (przewodniczący)

SSN Wojciech Katner (sprawozdawca)

SSN Monika Koba

w sprawie z powództwa F. Z.

przeciwko A. A. i G. R.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 18 lipca 2019 r.,
skargi kasacyjnej pozwanych

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 11 października 2017 r., sygn. akt V ACa (...),

**1) odrzuca skargę kasacyjną w części oddalającej apelację
powoda (pkt II);**

**2) uchyla zaskarżony wyrok w zakresie dotyczącym
rozstrzygnięcia o odsetkach (pkt I tiret pierwsze i w pkt III) oraz o
kosztach postępowania za pierwszą instancję (pkt I tiret drugie i
trzecie), a także o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt IV) i
w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu w (...)
do ponownego rozpoznania wraz z rozstrzygnięciem o kosztach
postępowania kasacyjnego;**

3) oddala skargę kasacyjną w pozostałej części.

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 24 czerwca 2013 r. powód F. Z. domagał się od pozwanych A. A. i G. R. kwoty 113 000 złotych, 30 000 USD oraz 10 845,60 euro z odsetkami i kosztami procesu oraz kosztami postępowania zabezpieczającego, powołując się na dziewięć umów pożyczek zawartych z pozwanymi w latach 1999-2001, które nie zostały zwrócone do dnia wniesienia pozwu.

Wyrokiem z dnia 22 grudnia 2015 r. Sąd Okręgowy w W. zasądził od pozwanych solidarnie na rzecz powoda 93 300 złotych, 30 000 USD i 10 845,60 euro, rozstrzygając też o odsetkach i kosztach postępowania; w pozostałej części powództwo oddalił. Ustalił, że pozwani zawarli z powodem dziewięć umów pożyczki i określili termin zwrotu, a także zastrzegli, że wszelkie zmiany umowy wymagają zachowania formy pisemnej z podpisami obu stron pod rygorem nieważności. Dnia 20 czerwca 2002 r. pozwani podpisali oświadczenie o uznaniu długu wynikającego z wymienionych umów, zobowiązali się do zwrotu całego długu w równych 24 miesięcznych ratach poczynawszy od stycznia 2003 r.; podpisy pozwanych zostały notarialnie poświadczone.

Jako podstawę prawną roszczenia Sąd wskazał art. 720 § 1 k.c., a jako termin przedawnienia roszczeń przyjął ogólny termin 10-letni, gdyż nie zostało wykazane, aby udzielenie pożyczek wiązało się z prowadzeniem działalności gospodarczej (art. 118 k.c.).

Złożone oświadczenie było uznaniem długu ze strony pozwanych i skutecznie zmieniło termin wymagalności roszczeń powoda co do liczenia biegu przedawnienia roszczeń. Oświadczenie to podpisane tylko przez pozwanych nie stanowi pisemnej zmiany umowy, więc w świetle przedłożonych dokumentów i zastrzeżenia, że zmiany umowy wymagają formy pisemnej z podpisami notarialnie poświadczonymi, a nie ma to miejsca wobec pożyczonej kwoty 18 000 złotych, to należało o taką zmniejszyć zasądzoną kwotę, gdyż upłynął termin przedawnienia liczony od 2 września 2002 r. (2 września 2012 r.) i od 3 kwietnia 2002 r. (3 kwietnia 2012 r.).

Jednakże wskutek zgody stron na przeprowadzenie postępowania dowodowego w myśl art. 74 § 2 k.c., mimo braku dokumentów na fakt zawarcia siedmiu umów pożyczek zostało ustalone, że oświadczenie z dnia 20 czerwca 2002 r. było uzgodnione między stronami i może stanowić o zmianie pierwotnych umów. Przedawnienie roszczeń nie nastąpiło jednak dnia 20 czerwca 2012 r., gdyż pierwsza rata z oświadczenia miała być płatna dopiero z dniem 1 stycznia 2003 r., a więc przedawnienie nastąpiło 1 stycznia 2013 r. Tymczasem doszło do kolejnej przerwy biegu przedawnienia w postaci zawezwania pozwanych do próby ugodowej dnia 19 listopada 2012 r. To oznaczało, że roszczenie powoda nie jest przedawnione i mogło być uwzględnione. W wyroku rozstrzygnięte zostało także o odsetkach jako należnych w wysokości ustawowej oraz o kosztach postępowania.

W wyniku apelacji powoda i pozwanych Sąd drugiej instancji, dzieląc ustalenia faktyczne i ocenę prawną Sądu Okręgowego, uwzględnił ją częściowo na rzecz powoda, oddalając w całości apelację pozwanych. Zasadność apelacji powoda wynika z ustalenia przez Sąd drugiej instancji, że umowa pożyczki 13 000 złotych nie była zawarta na piśmie, gdyż na dokumencie nie ma podpisu powoda, a tylko pozwanych, zatem nie obowiązywał powoda obowiązek pisemnej zmiany tej umowy, co sprawiło, że roszczenie o 13 000 złotych było objęte oświadczeniem z dnia 20 czerwca 2002 r. i nie było przedawnione z wyjątkiem pożyczki w wysokości 5 000 złotych; niekwestionowane.

Za niezasadne Sąd uznał powoływanie się powoda na zarzut poręczenia. Wynika to stąd, że według Sądu, z czym należy się zgodzić dłużnik powoda nie może być jednocześnie poręczycielem spłaty należności z tego samego stosunku prawnego, gdyż to klóci się z istotą umowy poręczenia (art. 876 k.c.).

Odnosnie do apelacji pozwanych, Sąd Apelacyjny za bezpodstawne uznał zarzuty naruszenia art. 233 § 1 k.c., w tym co do charakteru oświadczenia pozwanych z dnia 20 czerwca 2002 r., a także co do odsetek kapitałowych a nie za opóźnienie, należnych od wymagalności poszczególnych rat.

W skardze kasacyjnej pozwani zarzucili Sądowi Apelacyjnemu naruszenie zaskarżonym wyrokiem przepisów postępowania, tj. art. 328 § 2 k.p.c. przez niewyjaśnienie podstawy prawnej wyroku, w szczególności niewyjaśnienie przyczyn

odmowy uwzględnienia przedawnienia roszczenia co do odsetek. Naruszenie prawa materialnego dotyczy art. 118 k.c. przez przyjęcie, że odsetki kapitałowe dochodzone przez powoda nie stanowią świadczenia okresowego; art. 60 k.c. przez błędną wykładnię i przyjęcie, że wyrażenie zgody przez powoda na notarialne oświadczenie o uznaniu długu przez pozwanych jest oświadczeniem woli prowadzącym do jego zakwalifikowania wraz z oświadczeniem pozwanych jako umowę. Skarżący wnieśli o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie kosztów postępowania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powód wniósł o jej odrzucenie, ewentualnie oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skargę kasacyjną wnieśli pozwani, zaskarżając wyrok Sądu Apelacyjnego w całości, a zatem również odnośnie do pkt drugiego (II), którym oddalona została apelacja powoda w pozostałej części. Zaskarżenie objęło więc tę część wyroku, która jest korzystna dla pozwanych. Nie wykazali oni w skardze kasacyjnej, co zrozumiałe, aby pkt II zaskarżonego wyroku mógł zostać podważony w interesie pozwanych, przeciwnie z założenia nie mają oni wobec jego treści interesu prawnego (*gravamen*) do wniesienia skargi kasacyjnej obejmującej to rozstrzygnięcie. W tej sytuacji skarga kasacyjna w części dotyczącej oddalenia apelacji powoda w zaskarżonym wyroku podlega odrzuceniu.

Zarzuty podniesione w skardze kasacyjnej skupiają się na charakterze odsetek kapitałowych i terminie przedawnienia roszczeń o te odsetki oraz na interpretacji oświadczenia dłużników z dnia 20 czerwca 2002 r. Zaczynając od tej drugiej kwestii podnieść należy, że znacznie przesadzone są wątpliwości zgłoszone w skardze wobec oświadczenia dłużników z podanej daty. Oświadczenie to ma postać dokumentu podpisanego przez dłużników z notarialnym potwierdzeniem złożenia przez nich podpisów osobiście w obecności notariusza (repertorium A Nr (...)/2002 Kancelarii Notarialnej w W. notariusza B. W.). Dokument jest zatytułowany „oświadczenie o uznaniu długu”, a w jego treści jest wyraźnie potwierdzone zawarcie dziewięciu umów pożyczek, otrzymanie sum pieniężnych wynikających z tych wszystkich umów oraz stwierdzenie, że uznają wszystkie

roszczenia F. Z. i zobowiązują się do zwrotu całego długu w równych 24 miesięcznych ratach poczynszy 1 stycznia 2003 r., przy czym odsetki będą liczone od sumy każdej pożyczki oddzielnie za okres od dnia zawarcia umowy pożyczki do dnia zapłaty sumy pieniężnej. Ma się zatem w sposób niewątpliwy do czynienia z oświadczeniem woli w rozumieniu art. 60 k.c. Zgodzić się również należy z Sądem Apelacyjnym, że nastąpiła w sposób dorozumiany zmiana umów pożyczek przez to, że mimo podpisania oświadczenia tylko przez pożyczkobiorców, zostało ono akceptowane przez wierzyciela udzielającego tych pożyczek na skutek przyjęcia dokumentu oświadczenia. Zgodnie więc z powszechnymi poglądami na temat charakteru takiego uznania, należy się skłonić do uznania właściwego, uważanego za umowę pomiędzy dłużnikiem a wierzycielem, przy czym oświadczenie dłużnika musi być zakomunikowaniem wierzycielowi, że przyznaje istnienie długu po swojej stronie, a wierzyciel to potwierdza (por. orz. Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 1961 r. 1 CR 1077/60, OSNCP 1963, nr 2, poz. 34;). Oświadczenie złożone na piśmie może zostać przyjęte przez wierzyciela zarówno na piśmie, przez podpisanie na tym samym lub w odrębnym dokumencie, jak też potwierdzone przez każde zachowanie, które wyrazi wolę adresata w sposób dostateczny. W zachowaniu stron w niniejszej sprawie występuje czynność prawna będąca umową, zawartą w taki właśnie dorozumiany sposób (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 1982 r., I CZ 106/82, nie publ.). Gdyby nawet próbować dezawuować oświadczenie wierzyciela w postaci akceptacji oświadczenia dłużników, to i tak ich pisemne oświadczenie będzie traktowane jako stwierdzające ich wiedzę o zadłużeniu i zobowiązaniu do zapłaty, zakomunikowane wierzycielowi, co mając charakter uznania niewłaściwego wystarczy dla powstania skutków przerwania biegu przedawnienia, stosownie do art. 123 § 1 pkt 2 k.c. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 9 marca 2004 r., I CK 443/03, nie publ.; z dnia 26 listopada 2004 r. I CK 279/04, nie publ.; z dnia 25 marca 2010 r. I CSK 457/09, OSNC-ZD 2010, nr D, poz. 112). W tym zakresie zarzuty pozwanych są nieskuteczne.

Zgodzić się natomiast należy z zakwestionowaniem przez skarżących przyjętego przez Sąd drugiej instancji charakteru prawnego odsetek i terminu ich przedawnienia. Wprawdzie słusznie Sąd przyjął, że świadczenie dłużników nie jest

w tym wypadku związane z działalnością gospodarczą stron, więc z tego tytułu nie przysługuje trzyletni termin przedawnienia, ale w odniesieniu do odsetek termin trzyletni wynika z ich charakteru jako świadczenia okresowego. Zwrócić należy uwagę na uzasadnienie prawne uchwały Sądu Najwyższego w składzie siedmiu sędziów z dnia 26 stycznia 2005 r. III CZP 42/04 (OSNC 2005, nr 9, poz. 149), w którym wskazane zostały skutki wynikające z różnicy między odsetkami kapitałowymi (zwykłymi) oraz odsetkami za opóźnienie. Pierwsze dotyczą zapłaty za korzystanie z cudzych pieniędzy, mają więc charakter wynagrodzenia i ich wymagalność zależy od umowy między stronami co do zapłaty. Drugie wiążą się z opóźnieniem zapłaty wierzycielowi, mimo upływu terminu, w którym świadczenie powinno zostać spełnione. Odwołując się do wcześniejszego orzecznictwa w tej kwestii, zwłaszcza do wyroku z dnia 19 stycznia 1990 r. IV CR 294/9 (OSNC 1991, nr 2-3, poz. 33) oraz uchwały z dnia 5 kwietnia 1991 r. III CZP 21/91 (OSNC 1991, nr 10-12, poz. 121) podnieść należy, że okresowy charakter świadczenia dłużnika zobowiązanego do zapłaty odsetek przejawia się w tym, iż z każdym dniem opóźnienia powstaje wobec dłużnika odrębne roszczenie o odsetki, które jest także od tego dnia wymagalne i od tego dnia zaczyna się przedawniać. Zgodnie więc z uchwałą Sądu Najwyższego w sprawie III CZP 42/04 należy najpierw ustalić, czy świadczenie ma charakter okresowy, a następnie zastosować do niego art. 118 k.c. jako przepis przewidujący trzyletni termin przedawnienia, przy czym roszczenie o odsetki za opóźnienie przedawnia się najpóźniej z chwilą przedawnienia się roszczenia głównego. Na tożsamym stanowisku stoi Sąd Najwyższy także w nowszym orzecznictwie (por. wyroki: z dnia 13 stycznia 2012 r. I CNP 22/11, OSNC-ZD nr B, poz. 29; z dnia 10 maja 2013 r. I CNP 35/12 i z dnia 19 stycznia 2017 r. II CSK 212/16, nie publ.).

Z tego wynika, że niesłusznie Sąd drugiej instancji przyjął w zaskarżonym wyroku dziesięcioletni termin przedawnienia roszczenia o odsetki za opóźnienie (od dnia 9 lipca 2018 r. ogólny termin przedawnienia wynosi sześć lat, ustawa z dnia 13 kwietnia 2018 r., Dz.U. poz. 1104). Winien zatem powtórnie rozpoznać sprawę w tym zakresie, mając na uwadze charakter prawny odsetek za opóźnienie, ustalone okoliczności w sprawie i oceny prawne. Zaskarżony wyrok został zatem na

podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. uchylony w tym tylko zakresie oraz w części odnoszącej się do rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

jw